

KAMIL FRĄCKOWIAK

**KONTRATYP STOSOWANIA SŁUŻBOWEJ BRONI PALNEJ PRZEZ
FUNKCJONARIUSZY PAŃSTWOWYCH W ŚWIETLE USTAWY O ŚRODKACH
PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO I BRONI PALNEJ Z DNIA 24 MAJA 2013 R.**

**Use of firearms by officers of state in the aspect
of Coercive measures and firearms Act of 24 May 2013**

Streszczenie

Celem artykułu jest dokonanie analizy przepisów dotyczących zasad stosowania broni palnej przez funkcjonariuszy państwowych uregulowanych w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej z dnia 24 maja 2013 r.¹, które konstytuują kontratyp pozakodeksowy działania w ramach uprawnień i obowiązków.

Autor dokonał przeglądu judykatów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w przedmiotowym zakresie i określił polskie uregulowania, które winny zostać dostosowane do standardów systemu Rady Europy.

1. Istota kontratypu

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. gwarantuje każdemu obywatelowi prawo do nietykalności cielesnej, tym samym stanowiąc, iż naruszenie tego prawa może nastąpić jedynie w sytuacjach określonych w drodze regulacji ustawowych. Funkcjonariusz państwowy stosując środki przymusu bezpośredniego w sposób radykalny ingeruje w sferę praw i wolności obywatelskich.

Podstawy prawne stosowania przymusu bezpośredniego, w tym użycia broni palnej, to przepisy dające funkcjonariuszom państwowym prawo do używania określonych rodzajów środków, określające także szczegółowe zasady, przypadki i sposoby posługiwania się nimi.

Uchylenie przestępności czynu funkcjonariusza wynika z zasady niesprzeczności systemu prawnego – to, co jest dozwolone przez prawo nie może być jednocześnie bezprawiem². Brak co prawda w prawie karnym przepisu stanowiącego wprost o dopuszczalności takich zachowań, jest jednak bezsporne, że jeżeli jakaś dziedzina prawa jest źródłem uprawnienia do zachowania się w określony sposób, to czyn taki nie może być jednocześnie podstawą do pociągnięcia kogoś do odpowiedzialności karnej³.

Identyczność zachowania się funkcjonariusza państwowego z opisem zachowania określonym poprzez zespół znamion normy sankcjonowanej przynależnej do tzw. części szczególnej prawa karnego, mimo iż wskazuje na bezprawność karną takiego zachowania, będąc jej warunkiem *sine qua non*, bezprawności tej jednak nie przesądza. Norma taka jest bowiem składnikiem całości porządku prawnego i musi być z nim zharmonizowana. Nie do pomyślenia byłaby bowiem sytuacja, w której prawo formułowałoby zakaz prawnokarny określonego czynu i równocześnie zezwolenie, a czasem wręcz nakaz, czynu identycznego. Bezprawność bowiem, jako cecha normatywna czynu zabronionego, prawnokarnie musi być oceniana w kontekście całości systemu prawa, a nie jedynie poprzez typizację przewidzianą w określonym przepisie karnym⁴. Nie można zatem pociągać do odpowiedzialności karnej osoby realizującej swoje obowiązki czy uprawnienia, które w polskim prawie karnym określane są mianem kontratypu pozakodeksowego. Pojęcie kontratypu, które wprowadził do nauki prawa karnego W. Wolter, obejmuje określone prawem okoliczności, które z powodu braku szkodliwości lub niecelowości karania uchylają bezprawność podjętych w ich ramach czynów wypełniających ustawowe znamiona czynu zabronionego⁵.

Kontratyp jest wzorcem dla zachowań, które – pomimo realizacji znamion typu czynu zabronionego – z uwagi na okoliczności stanowiące istotę kontratypu – nie są bezprawne. Przedmiotowe okoliczności powodują więc, iż pomimo realizacji znamion czynu zabronionego, nie dochodzi do spełnienia wszystkich warunków koniecznych do przyjęcia przestępności czynu i tym samym do przyjęcia odpowiedzialności karnej. Taka norma legalizująca jest więc swoistym *lex specialis* wobec normy prawnokarnej określającej dane

---

¹ Dz. U. poz. 628, ze zm.

² R. Jakubowski, *Użycie broni palnej. Interpretacje prawne i praktyczne*, Słupsk 1999, s. 7.

³ A. Gubiński, *Wyłączenie bezprawności czynu*, Warszawa 1961, s. 57.

⁴ M. Filar, O. Górniok O. (red.), L. Tyszkiewicz, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2006 [w:] program Lex, dn. 10.06.2013 r.

przestępstwo. Funkcjonariusz działający w opisanych powyżej warunkach, wyczerpując swym zachowaniem znamiona typizujące dane zachowanie jako przestępstwo, dodatkowo „wyczerpuje znamiona” normy legalizującej takie zachowanie uchylając tym samym tę normę, co w konsekwencji uchyla prawnokarną bezprawność jej czynu⁶. O legalności tych działań decydują przepisy określające sposób realizacji tych obowiązków.

Warto przywołać uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 3 kwietnia 1993 r., w którym stwierdzono, iż użycie broni palnej przez policjanta przeciwko innemu człowiekowi winno następować jedynie w sytuacjach uzasadniających takie postąpienie, a nadto w sposób i w trybie przewidzianych odpowiednimi przepisami. Odmienne zachowanie może rodzić odpowiedzialność policjanta za – umyślne czy nieumyślne – skutki, jakie z jego postąpienia wynikły⁷.

Przedmiotowy kontratyp pozakodeksowy musi spełniać warunki, wspólne dla wszelkiego rodzaju uprawnień i obowiązków funkcjonariuszy. Do warunków tych należy zaliczyć działanie w ramach kompetencji określonej przepisami prawa, właściwość rzeczową i miejscową oraz istnienie w danej sytuacji podstawy prawnej i faktycznej dla dokonania przedsięwziętej czynności⁸.

Kontratypy działania w zakresie uprawnień i obowiązków przy stosowaniu broni palnej uchylają w szczególności bezprawność działań wyczerpujących formalnie znamiona przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu (art. 148, 155, 156, 157 k.k.).

Naruszenie warunków legalności czynności opartych na uprawnieniach i obowiązkach służbowych powoduje, że czynności te z prawnych przekształcają się w bezprawne. W przypadku, gdy czynność jest nadużyciem prawa i stanowi bezpośredni zamach na istotne dobro człowieka, a więc m.in. życie i zdrowie ludzkie, dopuszczalna staje się obrona konieczna⁹.

2. Geneza wprowadzenia ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej

---

⁵ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2005, s. 168.

⁶ M. Filar, O. Górniok O. (red.), L. Tyszkiewicz, *op. cit.*, dn. 10.10.2013 r.

⁷ Wyrok SA w Krakowie, 3 kwietnia 1993 r., sygn. akt II AKr 52/93, *Krakowskie Zeszyty Sądowe* 1993, z. 5, poz. 13.

⁸ A. Marek, J. Satko, *Okoliczności wyłączające bezprawność czynu. Przegląd problematyki. Orzecznictwo (SN 1918-99). Piśmiennictwo*, Kraków 2000, s. 40.

⁹ *Tamże*, s. 41.

Uprawnienie lub obowiązki wyłączające bezprawność czynu muszą być wprost zawarte w ustawie¹⁰, albowiem z zasady państwa prawnego wynika, że organ państwa może działać tylko na podstawie przepisów prawa. Jeżeli funkcjonowanie organów państwa ingeruje w prawa i wolności jednostek, to przepis stanowiący podstawę takiej ingerencji powinien mieć rangę ustawy¹¹.

O zasadach regulowania użycia środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy państwowych wypowiedział się również Trybunał Konstytucyjny (dalej: TK).

O ustawowym źródle przedmiotowego kontratywu przesądził wyrok TK z 10 marca 2010 r.¹², w którym argumentowano, że przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z 17 listopada 2006 r. w sprawie środków przymusu bezpośredniego stosowanych przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego¹³ są niezgodne z ustawą z 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym¹⁴ oraz Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, ponieważ regulują zawartą w nich materię w sposób sprzeczny z upoważnieniem ustawowym oraz wkraczają w materię zastrzeżoną dla ustaw, regulując ją samoistnie.

Następnie, wyrokiem z 17 maja 2012 r. TK¹⁵ orzekł, że przepisy ustawy o Policji¹⁶, ustawy o Straży Granicznej¹⁷, ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych¹⁸, ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu¹⁹, ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, ustawy o Służbie Celnej²⁰ – są niezgodne z postanowieniami Konstytucji.

TK uzasadniając orzeczenie wskazał, że określenie rodzajów środków przymusu bezpośredniego oraz przesłanki użycia tych środków wskazujące, w jakich okolicznościach może nastąpić takie użycie, należą do materii ustawowej, ponieważ tylko przepisy ustawy mogą pozwalać na ingerencję w wolność osobistą. Ponadto, postępowanie organów stosujących te środki musi być określone wyłącznie w ustawie. Z kolei użyte w tych

---

¹⁰ I. Gieruła, *Kontratywu działania w granicach szczególnych uprawnień i obowiązków (cz. I)*, Palestra 1-2/2013, s. 86.

¹¹ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2009, s. 126.

¹² Wyrok TK z 10 marca 2010 r., sygn. akt U 5/07, OTK nr 2010/9A, poz. 126.

¹³ Dz. U. z 2006 r. Nr 214, poz. 1575.

¹⁴ Dz. U. z 2006 r. Nr 104, poz. 708, ze zm.

¹⁵ Wyrok TK z 17 maja 2012 r., sygn. akt K 10/11, OTK nr 2012/5A, poz. 51.

¹⁶ Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 687.

¹⁷ Dz. U. z 2011 r. Nr 116, poz. 675.

¹⁸ Dz. U. z 2013 r. Nr 568.

¹⁹ Dz. U. z 2010 r. Nr 29, poz. 154.

²⁰ Dz. U. z 2009 r. Nr 168, poz. 1323.

przepisach sformułowania pozwalają na przeniesienie regulacji dotyczącej trybu i zasad stosowania środków przymusu bezpośredniego do aktu wykonawczego.

TK podkreślił, że możliwość użycia wobec osoby fizycznej broni palnej najdalej ingeruje w konstytucyjnie chronioną wolność osobistą, a nawet nietykalność osobistą, dlatego wymaga szczególnie precyzyjnego uregulowania na poziomie ustawowym.

TK wydał również wyrok 26 marca 2013 r.²¹, w którym w podobnym duchu orzekł, że przepisy ustawy z 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu²² oraz o Służbie Więziennej²³ są niezgodne z postanowieniami Konstytucji.

Podsumowując, zakwestionowane upoważnienia ustawowe naruszają art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji ze względu na przekazanie do uregulowania aktem podustawowym całego kompleksu zagadnień odnoszących się do ograniczania wolności osobistej obywateli takich jak: wskazanie rodzajów środków przymusu bezpośredniego, które mogą być stosowane wobec obywateli, określenie przesłanek ich użycia oraz postępowania organów stosujących środki przymusu bezpośredniego.

Z powyższych względów Sejm uchwalił ustawę z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej²⁴, która w chwili obecnej kompleksowo reguluje zagadnienia związane z rodzajem środków przymusu bezpośredniego, które mogą być stosowane wobec obywateli, szczegółowo określa przesłanki ich użycia oraz postępowanie organów stosujących te środki.

3. Zasady stosowania broni palnej

Ustawa z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (dalej: ustawa) w art. 4 pkt 7 i 10 w zakresie stosowania broni palnej wprowadza rozróżnienie pomiędzy „użyciem” a „wykorzystaniem broni palnej” w zależności od tego czy oddanie strzału następuje w kierunku człowieka. Przez termin „użycie broni palnej” należy rozumieć oddanie strzału w kierunku osoby z zastosowaniem amunicji penetracyjnej. Z kolei przez „wykorzystanie broni palnej” należy rozumieć oddanie strzału z zastosowaniem amunicji penetracyjnej w kierunku zwierzęcia, przedmiotu, lub w innym kierunku niestwarzającym zagrożenia dla osoby.

---

²¹ Wyrok TK z 26 marca 2013 r., sygn. akt. K 11/12, OTK nr 2013/3A, poz. 28.

²² Dz. U. z 2004 r. Nr 163, poz. 1712.

²³ Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz. 523.

²⁴ Dz. U. z 2013 r. Nr 628.

Stosowanie broni palnej – jako środka przymusu bezpośredniego – nie zostało ujęte łącznie z innymi środkami w rozdziale II cytowanej ustawy, lecz w odrębnym rozdziale III. O wyjątkowości tego środka przymusu bezpośredniego świadczy przede wszystkim to, iż ustawodawca unormował bardzo szczegółowo zasady i przypadki posługiwania się bronią palną.

Przez broń palną, w rozumieniu ustawy z 21 maja 1999 r. o broni i amunicji²⁵, należy rozumieć: broń palną, w tym broń bojową, myśliwską, sportową, gazową, alarmową i sygnałową. Za broń palną uznajemy niebezpieczne dla życia i zdrowia urządzenie, które w wyniku spalania materiału miotającego, jest zdolne do wystrzelenia pocisku lub substancji z lufy albo z elementu zastępującego lufę, a przez to do rażenia na odległość²⁶.

Zastosowanie broni palnej jest możliwe dopiero wtedy, gdy spełniony zostanie, zgodnie z art. 7 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, jeden z dwóch warunków:

- użycie innych środków przymusu bezpośredniego okaże się niewystarczające do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania,
- użycie innego środka przymusu ze względu na okoliczności danego zdarzenia jest niemożliwe.

Trzeba przez to rozumieć, że funkcjonariusz podejmując decyzję o użyciu broni palnej powinien kierować się szczególną rozwagą, a użycie broni palnej powinno nastąpić po wyczerpaniu innych możliwych środków.

W ustawie w treści art. 6 i 7 zostały ujęte zasady użycia broni palnej, które zalecają:

- traktować broń palną jako ostateczny środek przymusu bezpośredniego,
- używać broni palnej w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę.

Są to ogólne dyrektywy wymuszające na funkcjonariuszach określony sposób działania od momentu podjęcia decyzji o zastosowaniu broni palnej do jej użycia przeciwko konkretnej osobie lub jej wykorzystaniu. Obligują one też do przedsięwzięcia wielu czynności mogących zapobiec użyciu broni (np. ostrzegawczych, mediacyjnych). Funkcjonariusz zobowiązany jest zatem do minimalizowania skutków użycia broni palnej (np. w miarę możliwości kierować strzał w nogi). Nie powinno zmierzać zatem użycie broni palnej do pozbawienia życia napastnika.

Należy również zachować szczególną ostrożność, jeśli chodzi o osoby postronne. Nie należy używać broni w tłumie, w środkach lokomocji publicznej, a jeśli chodzi o konieczność

---

²⁵ Dz. U. z 2012 r. Nr 576, tekst jedn.

²⁶ Tamże.

użycia broni w mieście lub w terenie zabudowanym należy oddać strzał w kierunku prostopadłym do kierunku ulicy, a nie wzdłuż ulicy lub drogi²⁷.

4. Przypadki użycia broni palnej

Zgodnie z art. 7 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, jeżeli użycie środka przymusu bezpośredniego okazało się niewystarczające lub użycie innego środka ze względu na okoliczności danego zdarzenia nie jest możliwe, funkcjonariusz ma prawo do użycia broni palnej wyłącznie w enumeratywnie wymienionych przypadkach. Przy czym zauważyć należy, że każda formacja posiada dodatkowo zawężony własny katalog przesłanek, w których może użyć broni palnej unormowany we właściwej dla niej ustawie.

Ustawa w art. 45 wskazuje pięć przypadków użycia broni palnej.

Pierwszym przypadkiem jest konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na:

- a) życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- b) ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- c) mienie, który stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności uprawnionego lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,
- d) nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu,
- e) bezpieczeństwo konwoju lub doprowadzenia.

Drugim przypadkiem użycia broni palnej jest konieczność przeciwstawienia się osobie:

- a) niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby,
- b) która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną uprawnionemu lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania.

---

²⁷ Por. M. Mieszkiniec, E. Szafrńska, *Prawne uwarunkowania interwencji policyjnych*, Szczytno 2004, s. 39.

Uprawnionymi do posiadania broni palnej są m.in. policjanci, żołnierze, funkcjonariusze innych formacji zmilitaryzowanych (Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Biuro Ochrony Rządu, Straż Graniczna, Służba Więzienna, Służba Celna, Straż Graniczna), członkowie tzw. formacji ochronnych, a także inne osoby posiadające broń palną na mocy pozwolenia wydanego przez właściwy organ²⁸.

Trzecim przypadkiem użycia broni palnej jest bezpośredni pościg za osobą, wobec której użycie broni palnej było dopuszczalne w przypadkach określonych powyżej, bądź istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo zabójstwa, zamachu terrorystycznego, uprowadzenia osoby w celu wymuszenia okupu lub określonego zachowania, rozboju, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego, umyślnego ciężkiego uszkodzenia ciała, zgwałcenia, podpalenia lub umyślnego spowodowania w inny sposób niebezpieczeństwa powszechnego dla życia albo zdrowia.

Warunkiem dopuszczalności użycia broni w powyższym przypadku jest fakt bezpośredniego pościgu za sprawcą. Bezpośredniość pościgu wynika z faktu podjęcia go niezwłocznie po dokonaniu bądź próbie dokonania zamachu, a trwa do chwili ujęcia sprawcy²⁹.

Czwartym przypadkiem użycia broni palnej jest konieczność:

- a) ujęcia osoby:
  - wobec której użycie broni palnej było dopuszczalne w przypadkach określonych powyżej,
  - wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo zabójstwa, zamachu terrorystycznego, uprowadzenia osoby w celu wymuszenia okupu lub określonego zachowania, rozboju, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego, umyślnego ciężkiego uszkodzenia ciała, zgwałcenia, podpalenia lub umyślnego spowodowania w inny sposób niebezpieczeństwa powszechnego dla życia albo zdrowia,
  - jeżeli schroniła się w miejscu trudno dostępnym, a z okoliczności zdarzenia wynika, że może użyć broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu,
- b) ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności, jeżeli:

---

²⁸ Tamże, s. 40.

²⁹ Por. M. Goettel, *Podręcznik policjanta. Uprawnienia policjanta. Stosowanie środków przymusu bezpośredniego. Część 2B*, Szczytno 1996, s. 38.

- ucieczka tej osoby stwarza zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby,
  - istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba ta może użyć materiałów wybuchowych, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu,
  - pozbawienie wolności nastąpiło w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia przestępstwa zabójstwa, zamachu terrorystycznego, uprowadzenia osoby w celu wymuszenia okupu lub określonego zachowania, roboju, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego, umyślnego ciężkiego uszkodzenia ciała, zgwałcenia, podpalenia lub umyślnego spowodowania w inny sposób niebezpieczeństwa powszechnego dla życia albo zdrowia,
- c) ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia lub przygotowania do popełnienia szerokiego katalogu ciężkich rodzajowo przestępstw m.in. przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych, przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, przestępstw bezprawnego ujawnienia lub wykorzystania informacji niejawnych i innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa lub jego podstawy ekonomiczne, korupcji osób pełniących funkcje publiczne, jeśli może to godzić w bezpieczeństwo państwa, czy w zakresie produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa

Piątym przypadkiem użycia broni palnej jest konieczność udaremnienia ucieczki osoby pozbawionej wolności z aresztu śledczego lub zakładu karnego oraz osoby konwojowanej lub doprowadzanej, a także pościg za tą osobą.

Uprawniony funkcjonariusz może użyć broni w stosunku do osoby wskazanej powyżej, nawet w razie przerwania pościgu, ale tylko wtedy gdy to przerwanie nastąpiło wskutek schronienia się ściganego w miejscu trudno dostępnym. Jednocześnie z towarzyszących okoliczności musi wynikać, iż ukrywający się może użyć broni palnej lub innego groźnego narzędzia³⁰.

5. Przypadki wykorzystania broni palnej

---

³⁰ Por. M. Mieszkuniec, E. Szafrąńska, *op. cit.*, s. 44.

Broń palną w myśl art. 47 ustawy można wykorzystać w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

- w celu zatrzymania pojazdu, jeżeli jego działanie zagraża życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby lub stwarza zagrożenie dla ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów,
- w celu pokonania przeszkody uniemożliwiającej lub utrudniającej ujęcie osoby albo ratowanie życia lub zdrowia uprawnionego, innej osoby lub ratowanie mienia, bądź w przypadku naruszenia porządku lub bezpieczeństwa publicznego przez osobę pozbawioną wolności, zatrzymaną lub umieszczoną w strzeżonym ośrodku albo areszcie w celu wydalenia,
- w celu zaalarmowania lub wezwania pomocy,
- w celu neutralizacji przedmiotów lub urządzeń mogących stwarzać niebezpieczeństwo wybuchu, powodujących jednocześnie bezpośrednie zagrożenie zdrowia lub życia uprawnionego lub innej osoby,
- w celu unieszkodliwienia zwierzęcia, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu uprawnionego lub innej osoby,
- w celu oddania strzału ostrzegawczego.

Opisane wyżej zachowania w założeniu ustawodawcy nie są bezpośrednio związane z oddaniem strzału w kierunku człowieka. Podkreślenia również wymaga, iż oddanie strzału ostrzegawczego nie jest uznawane za użycie broni, lecz za jej wykorzystanie.

6. Sposób postępowania przy użyciu lub wykorzystaniu broni palnej

Wśród czynności związanych z zastosowaniem broni palnej można rozróżnić:

- czynności przed zastosowaniem broni,
- użycie lub wykorzystanie broni palnej,
- czynności po użyciu lub wykorzystaniu broni³¹.

Według art. 48 ustawy, stosując tzw. procedurę pełną, przed użyciem broni palnej uprawniony winien zidentyfikować swą formację albo służbę okrzykiem przez wskazanie jej nazwy lub ustawowego skrótu oraz wezwać osobę do zachowania zgodnego z prawem. W przypadku niepodporządkowania się wezwaniom funkcjonariusz uprzedza o użyciu broni

---

³¹ Por. E. Szafrąska, *Prawne i organizacyjne uwarunkowania interwencji policyjnych*, Szczytno 2006, s. 47.

palnej okrzykiem: „Stój, bo strzelam!”, a jeżeli wezwanie to okaże się nieskuteczne, oddaje strzał ostrzegawczy w bezpiecznym kierunku.

Od wykonania pełnej procedury, m.in. rezygnując z oddania strzału ostrzegawczego, można odstąpić, realizując w ten sposób procedurę skróconą, jeżeli ich zrealizowanie groziłoby bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby.

Należy również wskazać, że przed rozpoczęciem konwoju lub doprowadzenia uprawniony uprzedza osobę pozbawioną wolności, w stosunku do której możliwe jest użycie broni palnej, o możliwości użycia w stosunku do niej broni palnej w przypadku podjęcia przez nią próby ucieczki.

We wcześniejszym stanie prawnym rezygnacja z okrzyku identyfikującego formację dopuszczalna była jedynie w przypadku Biura Ochrony Rządu. W pozostałych służbach było to niezgodne z procedurą skróconą. Omawianą zmianę należy uznać za właściwą, albowiem specyfika czynności zmierzających do ochrony życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby, wykonywanych równocześnie, w deficycie czasu oraz wymagających często eliminacji wielu niejednorodnych zagrożeń, zgodnie z hierarchią ich ważności, nie daje marginesu na realizację jakichkolwiek dodatkowych czynności, nie mieszczących się w kategorii „niezbędne dla ratowania życia”. Każdy dodatkowy obowiązek nałożony przez ustawodawcę wielokrotnie zwiększa zagrożenie utraty życia przez funkcjonariusza porządku prawnego, co jednocześnie może prowadzić do śmierci jego lub osób postronnych³².

Zgodnie z art. 9 ustawy broni palnej nie używa się w stosunku do kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat oraz osób o widocznej niepełnosprawności. Dopiero w przypadku, gdy zachodzi konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie uprawnionego lub innej osoby, a użycie siły fizycznej wobec osoby jest niewystarczające lub niemożliwe, uprawniony funkcjonariusz może użyć innych środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej. Użycie środka przymusu bezpośredniego w tym przypadku musi jednak nastąpić z uwzględnieniem jego właściwości oraz stanu osoby, wobec której ma być użyty.

Jeżeli skutek użycia broni palnej nastąpiło zranienie osoby, w myśl art. 10 ustawy, uprawniony jest obowiązany, z zachowaniem bezpieczeństwa własnego i innych osób oraz bez zbędnej zwłoki, udzielić jej pierwszej pomocy lekarskiej, a jeżeli nastąpiła śmierć osoby lub szkoda w mieniu, jest obowiązany dodatkowo do zabezpieczenia śladów na miejscu

---

³² Por. *Uzasadnienie projektu ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej*, publ. Lex 10.06.2013 r.

zdarzenia i niedopuszczenia na to miejsce osób postronnych, a także w miarę możliwości, doprowadzenia do ustalenia świadków zdarzenia. W każdym przypadku użycia broni palnej funkcjonariusz jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić właściwego przełożonego lub osobę pełniącą służbę dyżurną³³. Ponadto w myśl art. 54 ustawy jest obowiązany do sporządzenia pisemnego raportu zawierającego m.in. opis sytuacji poprzedzającej użycie broni palnej, a także przyczyn i skutków jej użycia³⁴.

Analiza przepisów ustawy pozwala na sformułowanie pewnych podstawowych i ogólnych reguł, których należy przestrzegać przy posługiwaniu się środkami przymusu bezpośredniego (zarówno przed podjęciem decyzji o użyciu przymusu, jak też w czasie jego stosowania), aby można było mówić o działaniach funkcjonariuszy państwowych w ramach kontratypu pozakodeksowego – działaniach w ramach uprawnień i obowiązków. W tym sensie możemy mówić o zasadach użycia środków przymusu. Najważniejsze z nich to zasady celowości, ostrzeżenia, niezbędności oraz minimalizacji skutków³⁵.

Zasada celowości oznacza, że stosowanie przymusu bezpośredniego bądź w ogóle, bądź w postaci konkretnego środka musi wynikać z uzasadnionej okolicznościami potrzeby (naruszenia bezpieczeństwa lub porządku) oraz zmierzać do osiągnięcia określonego celu (zmuszenia do podporządkowania się poleceniom wydanym na podstawie prawa). Jeżeli sytuacja tego wymaga, mogą być stosowane jednocześnie różne środki przymusu bezpośredniego³⁶.

Zasada ostrzeżenia polega na obowiązku wcześniejszego wezwania do zachowania się zgodnego z prawem a następnie uprzedzenia o użyciu przymusu, gdy wezwanie to okaże się bezskuteczne. Zasada ta nie obowiązuje, gdy zachodzi konieczność natychmiastowego działania, tzn. jeżeli zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia ludzkiego³⁷.

Zasada niezbędności nakazuje stosowanie przymusu tylko w granicach niezbędnych do usunięcia zagrożenia. Odstępuje od użycia środka przymusu, gdy zagrożenie minęło (osoba podporządkowała się poleceniu) albo gdy użycie środków przymusu nie przyniosło, i wiadomo, że nie przyniesie, pożądanego skutku³⁸.

---

³³ Por. W. Kotowski, *Ustawa o policji. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2004, s. 351.

³⁴ Tamże, s. 351.

³⁵ Por. M. Goettel, *Podręcznik policjanta. Uprawnienia policjanta. Stosowanie środków przymusu bezpośredniego. Część 2B*, Szczytno 1996, s. 8.

³⁶ Tamże.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże, s. 9.

Zasada minimalizacji skutków formułuje obowiązek używania środków przymusu bezpośredniego w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą dolegliwość, w szczególności nie powodujący uszkodzenia ciała³⁹.

7. Europejska Konwencja Praw Człowieka a standardy użycia służbowej broni palnej

Zgodnie z pierwszym zdaniem art. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁴⁰ (dalej: EKPC), prawo każdej osoby do życia chronione jest ustawą. Obowiązek zapewnienia prawnej ochrony życia jest interpretowany szeroko. W świetle orzeczenia Association X przeciwko Zjednoczonemu Królestwu z 12 lipca 1987 r., Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, iż pojęcie „prawo każdej osoby do życia chronione jest ustawą” wymaga ze strony państwa nie tylko powstrzymania się przed rozmyślnym pozbawieniem życia osoby ludzkiej, ale także o podejmowanie właściwych kroków w celu ochrony życia.

EKPC nie zawiera przepisów bezpośrednio dotyczących stosowania broni palnej przez funkcjonariuszy porządku prawnego. Zadanie ich określenia spadło na Europejski Trybunał Praw Człowieka. W sposób pośredni tej sfery dotyczy art. 2 EKPC, poświęcony ochronie życia ludzkiego, a szczególnie ust. 2 (a), (b) i (c). Jego adresatem jest nie tylko ustawodawca, ale także m.in. funkcjonariusze porządku prawnego, których kompetencje muszą się mieścić w ramach zakreślonych przez ten przepis.

Artykuł 2 ust. 2 EKPC dopuszcza pozbawienia życia w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły:

- a) w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą,
- b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem,
- c) w działaniu podjętym zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania.

Należy podkreślić, iż zgodnie z przeważającym w doktrynie przedmiotu poglądem art. 2 ust. 2 Europejskiej Konwencji nie określa sytuacji, w których można inną osobę pozbawić życia. Wynika z niego natomiast, zgodnie z orzeczeniem w sprawie Gulec przeciwko Turcji z 27 lipca 1998 r., że pozbawienie życia może zostać usprawiedliwione w wyraźnie przez EKPC określonych okolicznościach, jeżeli nastąpiło na skutek rozmyślnego użycia siły

---

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

powodującej jako niezamierzony efekt śmierć człowieka. Użycie siły musi być zatem bezwzględnie konieczne dla osiągnięcia jednego z celów zapisanych w pkt (a), (b) i (c)⁴¹.

Dokonując zatem oceny danego stanu faktycznego, zgodnie z orzeczeniem Ogur przeciwko Turcji z 20 maja 1999 r., należy brać pod uwagę nie tylko działania właściwego organu czy jego funkcjonariuszy, ale wszystkie towarzyszące zdarzeniu okoliczności, łącznie z planowaniem i kontrolą podjętych działań⁴².

7.1. Specyfika testu konieczności

W przypadku praw ograniczonych władza publiczna może dopuścić się ingerencji dla realizacji ściśle określonych, dopuszczalnych celów. Za każdym razem takie ograniczenie praw musi być konieczne, co jest rozumiane w sposób bardzo restryktywny. Prawo do życia kwalifikuje się jednakże do praw absolutnych i niederogowalnych, dlatego też zgodnie z orzecznictwem strasburskim test konieczności w przypadku użycia siły bezwzględnie koniecznej ma bardziej rygorystyczny charakter, niż „zwyczajny” test konieczności.

Test konieczności to najbardziej ocenny etap rozstrzygnięcia o dopuszczalności limitacji praw człowieka, w przedmiotowym przypadku prawa człowieka do życia. Organ kontrolny musi bowiem zająć stanowisko co do tego, czy zgodna z prawem i realizująca prawowity cel ingerencja była także uzasadniona. Przesądza o tym ocena jej konieczności, a to wymaga wyważenia konkurujących dóbr: z jednej strony ograniczanego (limitowanego) uprawnienia, z drugiej strony realizowanego celu prawowitego⁴³.

Zgodnie ze zdaniem Trybunału w sprawie *Andronicou i Constantinou przeciwko Cyprowi* z 9 września 1997 r., użycie w ust. 2 art. 2 terminu „bezwzględnie konieczna” wskazuje, iż należy stosować bardziej rygorystyczny i wymagający test konieczności niż normalnie znajdujący zastosowanie przy określaniu, czy działanie państwa jest „konieczne w demokratycznym społeczeństwie” na podstawie ust. 2 artykułów od 8 do 11 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka⁴⁴.

Rozstrzygając, czy zastosowana siła daje się pogodzić z art. 2 EKPC, może się więc okazać istotne to, czy akcja porządku prawnego była zaplanowana i kontrolowana w taki

---

⁴¹ Wyrok ETPC z 27 lipca 1998 r. w sprawie *Gulec p. Turcji*, RJD 1998-IV, § 71.

⁴² Wyrok ETPC z 20 maja 1999 r. w sprawie *Ogur p. Turcji*, 20.05.1999, Wielka Izba, ECHR 1999 – III, § 78.

⁴³ T. Jasudowicz (red.), *Prawa człowieka i ich ochrona*, Toruń 2005, s. 210.

⁴⁴ Wyrok ETPC z 9 października 1997 r. w sprawie *Andronicou i Constantinou p. Cypru*, skarga nr 25052/94, RJD 1997-VI, § 171.

sposób, by zminimalizować w możliwie największym zakresie odwoływanie się do siły śmiertelnej albo przypadkowej utraty życia⁴⁵.

Dlatego też, dokonując oceny fazy planowania i kontrolowania operacji ze stanowiska art. 2 Europejskiej Konwencji, Trybunał musi mieć na względzie kontekst, w jakim incydent miał miejsce, jak również sposób, w jaki sytuacja się rozwinęła. Jego jedynym zainteresowaniem musi być ocena, czy w danych okolicznościach planowanie i kontrola operacji wskazywały na to, iż władze wykazały właściwą troskę o zapewnienie, by wszelkie ryzyko zminimalizować oraz że nie wykazały niedbalstwa w doborze podjętych czynności⁴⁶.

Akcję z użyciem siły przez funkcjonariuszy porządku prawnego powinno w miarę możliwości poprzedzać skrupulatne jej zaplanowanie i przygotowanie. Przypadki chaotycznych działań policjantów, nie zawsze do tego specjalnie przygotowanych i zorganizowanych mogą oznaczać naruszenie art. 2 EKPC, nawet jeśli nie doszło do naruszenia życia. Brak skutecznego zorganizowania i dowodzenia, z pozostawieniem zbyt szerokiego pola na inicjatywę zaangażowanych bezpośrednio w akcję policjantów, także może świadczyć o naruszeniu przez państwo europejskiego standardu użycia siły bezwzględnie koniecznej⁴⁷.

W orzeczeniu *McCann i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* z 27 września 1995 r.⁴⁸, Trybunał uznał, iż użycie siły przez funkcjonariuszy państwa, realizujących jeden z celów wymienionych w ust. 2 art. 2 EKPC może być usprawiedliwione, jeśli jego podstawą było szczere przekonanie, słusznie uważane w danej chwili za uzasadnione, chociaż później okazało się błędne.

Trybunał potwierdził swe zdanie w orzeczeniu *Bubbins przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* z 17 marca 2005 r., twierdząc, iż użycie siły przez funkcjonariuszy państwa, którzy stosują się do jednego z celów określonych w ust. 2 art. 2 EKPC może na podstawie tego postanowienia podlegać usprawiedliwieniu tam, gdzie oparte jest na szczerym przeświadczeniu, które z dobrych powodów odczuwane jest jako ważne w danym czasie, choćby potem okazało się to błędne. Utrzymywanie inaczej, oznaczałoby nakładać na państwo oraz na jego personel porządku prawnego nierealistyczny ciężar w wykonywaniu ich obowiązków, być może na szkodę ich życia albo życia innych osób.

---

⁴⁵ Wyrok ETPC z 17 marca 2005 r. w sprawie *Bubbins p. Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 501196/99, § 136.

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ T. Jasudowicz (red.), *Prawa człowieka i ich ochrona*, Toruń 2005, s. 237.

⁴⁸ Wyrok ETPC z 27 września 1995 r. w sprawie *McCann i inni p. Zjednoczone Królestwo*, A.324, § 200.

Podsumowując, używana siła nie może być niczym więcej, jak tylko siłą „bezwzględnie konieczną” dla osiągnięcia jednego z celów określonych w podpunktach (a), (b) i (c)⁴⁹. Dlatego, przykładowo, użycie siły w przypadku aresztowania, gdy aresztowana osoba nie używa siły ani nie usiłuje zbiec, a jedynie odmawia udostępnienia określonych informacji, nie będzie wpasowywało się w ramy proporcjonalności oraz nie może stanowić usprawiedliwienia dla pozbawienia życia⁵⁰.

Z powyższego wynika, iż test konieczności w sposób naturalny wiąże się z testem proporcjonalności⁵¹. Polega on na zbadaniu istnienia uzasadnionej równowagi pomiędzy celem, jaki chce się osiągnąć a użytym środkiem. W szczególności, użyta siła musi być proporcjonalna w stosunku do osiągnięcia celów ustalonych w ust. 2 art. 2 EKPC⁵².

W orzecznictwie strasburskim wyrażono także pogląd, iż zabicie więźnia w trakcie jego ucieczki z więzienia jest nieuzasadnione, jeżeli nie stwarzał on szczególnego niebezpieczeństwa⁵³.

Rozstrzygając w innych sprawach, czy wymóg bezwzględnej konieczności został spełniony (sprawy Steward przeciwko Zjednoczonemu Królestwu z 1984 roku⁵⁴ i Farell przeciwko Zjednoczonemu Królestwu z 1985 roku⁵⁵), Komisja podkreśliła, że należy uwzględnić również m.in. ważkość celu oraz zagrożenie dla życia, jakie niesie sytuacja. Uwzględnieniu powinien także podlegać stopień ryzyka utraty życia przez osoby w wyniku użytej siły.

Oceniając zatem użycie siły bezwzględnie koniecznej należy odpowiedzieć na podstawowe pytanie, czy w okolicznościach konkretnej sprawy władze podjęły „odpowiednie” kroki dla ochrony prawa do życia.

7.2. Wnioski na tle art. 2 ust. 2 EKPC

Sformułowania dotyczące wyjątków w ust. 2 art. 2 EKPC od początku budziły wątpliwości ze względu na niebezpieczeństwo zbyt szerokiej interpretacji. Europejska

---

⁴⁹ Oprac. T. Jasudowicz, *Orzecznictwo strasburskie*, op. cit., s. 25.

⁵⁰ P. van Dijk, G. van Hoof, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Deventer – Boston 1990, s. 222.

⁵¹ A. Beckley, M. Zacny, P. Filipek, *Prawa człowieka. Poradnik dla policjantów*, Kraków 2002, s. 46.

⁵² Wyrok ETPC z 27 września 1995 r. w sprawie *McCann i inni p. Zjednoczone Królestwo*, A.324, § 199.

⁵³ P. van Dijk, G. van Hoof, op. cit., s. 222, za: A. Michalska: *Katalog Praw Człowieka*, [w:] *Prawa człowieka a Policja. Problemy teorii i praktyki* pod red. A. Rzeplińskiego, Legionowo 1994, s. 90.

⁵⁴ Decyzja z 10 lipca 1984 r., *Steward p. Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 10044/82, DR 39/162.

⁵⁵ Decyzja w sprawie *Farrel v. Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 9013/80, DR 30 (1983), s. 96.

Komisja Praw Człowieka stwierdziła jednak wyraźnie w kolejnych opiniach⁵⁶, że postanowienia Konwencji dotyczące wyjątków od powszechnej ochrony prawa do życia muszą być interpretowane w sposób bardzo wąski i restrykcyjny.

W sprawie *Steward przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* z 1984 roku, w której chłopiec poniósł śmierć wskutek ran odniesionych od plastikowego naboju wystrzelonego przez policjanta w trakcie zamieszek w Północnej Irlandii, Komisja zmieniła zdanie. Rząd brytyjski podnosił, że art. 2 Konwencji chroni obywatela tylko przed umyślnymi zamachami na życie, nie dotyczy zaś czynów nieumyślnych lub przypadkowej utraty życia. Komisja nie podzieliła jednak tego poglądu, uznając, że art. 2 EKPC czytany jako całość, nakazuje interpretować ust. 2 nie jako definicję przypadków, w których dopuszczalne jest umyślne zabicie człowieka, lecz mówi o sytuacjach dopuszczalnego użycia siły mogącej doprowadzić, jako niechciany skutek, do pozbawienia życia⁵⁷.

Stanowisko to zostało podtrzymane w sprawie *McCann i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*⁵⁸. Trybunał Praw Człowieka tu także uznał, iż tekst art. 2 EKPC – czytany jako całość – wykazuje, że pkt. 2 nie określa w pierwszym rzędzie przypadków, w których byłoby dozwolone umyślne zabijanie jednostki, lecz opisuje sytuacje, w których dozwolone jest użycie siły, które może spowodować – jako niezamierzone następstwo – pozbawienia życia. Identycznie wypowiedział się Trybunał w sprawach *Jordan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* z 4 maja 2001 r., *McShane przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* z 7 maja 2002 r.⁵⁹ oraz *Wasilewska i Kałucka przeciwko Polsce* z 23 marca 2010 r.⁶⁰.

Ponadto Trybunał potwierdził, że – co do zasady – nie może istnieć taka konieczność w sytuacji, gdy wiadomo jest że osoba, która ma zostać zatrzymana nie stanowi zagrożenia dla życia i zdrowia oraz nie jest podejrzana o popełnienie przestępstwa z użyciem przemocy, nawet wówczas jeżeli nieużycie śmiertelnej siły może skutkować utratą możliwości jej zatrzymania⁶¹.

Stosownie do tego, w nawiązaniu do art. 2 § 2 (b) EKPC, uzasadniony cel dokonania zgodnego z prawem zatrzymania może usprawiedliwiać narażenie na ryzyko ludzkiego życia

---

⁵⁶ Decyzja z 10 lipca 1984 r. w sprawie *Steward, p. Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 10044/82, DR 39/169; decyzja z 6 października 1986 r. w sprawie *Wolfgram p. RFN*, skarga nr 11257/84, DR 49/213; wyrok ETPC w sprawie *McCann*, § 149.

⁵⁷ Decyzja z 10 lipca 1984 r., w sprawie *Steward, p. Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 10044/82, DR 39/169.

⁵⁸ Wyrok ETPC w sprawie *McCann i inni*, § 149.

⁵⁹ Wyrok ETPC z 7 maja 2002 r. w sprawie *McShane p. Zjednoczone Królestwo*, skarga nr 43290/98, § 93.

⁶⁰ Wyrok ETPC z 23 lutego 2010 r. w sprawie *Wasilewska i Kałucka p. Rzeczpospolita Polska*, skarga nr 28975/04 i 33406/04, §43-63.

⁶¹ Por. wyrok ETPC w sprawie *Nachova i inni v. Bułgaria*, skarga nr 43577/98 oraz 43579/98, § 95 ECHR 2005-VII.

jedynie w sytuacji bezwzględnej konieczności. Jednakże w sytuacji, gdy większość strzałów zostaje oddana w kierunku uciekającego samochodu wówczas, kiedy minął on już interweniującego funkcjonariusza porządku prawnego, który miał być przez niego potrącony, to w tym momencie nie istnieje żadne bezpośrednie zagrożenie dla policjanta, a jedynym zamiarem funkcjonariuszy policji jest uniemożliwienie ucieczki podejrzanych.

Wnioskując z powyższych orzeczeń Trybunału, można skłonić się do uznania za poprawne rozumowania, że na umyślne pozbawienie życia zezwala jedynie ust. 1 art. 2 (dotyczący kary śmierci), podczas gdy ust. 2 wymienia sytuacje, w których pozbawienie życia nie narusza EKPC, pod warunkiem że jest niezamierzone.

8. Analiza warunków kontratypu stosowania służbowej broni palnej w świetle EKPC

W badaniu czy działania państwa są zgodne z prawami i wolnościami osoby ludzkiej zawartymi w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Protokołach Dodatkowych stosuje się m.in. test (wymóg) legalności (zgodności), który wykazuje czy ustawodawstwo krajowe zgodne jest ze standardami międzynarodowymi.

Należy mieć na uwadze, że wykładnia art. 2 ust. 2 EKPC nie może być dokonana bez odwołania się do treści jej art. 2 ust. 1. Ten ostatni przepis formułuje przede wszystkim zakaz umyślnego pozbawienia życia, wyjąwszy przypadki wykonania wyroku sądowego skazującego za przestępstwo, za które prawo przewiduje taką karę. Jest to jedyna sytuacja, gdy usprawiedliwione zostaje zamierzone pozbawienie życia innego człowieka. Nie ma podstaw, jak wskazano wcześniej, do rozszerzania tego wyjątku na sytuacje określone w art. 2 ust. 2 EKPC.

Analiza polskich przepisów dotyczących warunków używania broni palnej przez funkcjonariuszy państwowych – konstytuujących kontratyp działania w ramach uprawnień i obowiązków oraz orzecznictwa Trybunału Praw Człowieka prowadzi do ogólnego wniosku, że są one zgodne z postanowieniami EKPC.

Zastrzeżenie można mieć w stosunku do sformułowania dwóch przesłanek dopuszczających użycia broni palnej unormowanych w art. 45 pkt 1 b i d polskiej ustawy. Dotyczą one użycia broni palnej przez funkcjonariusza w celu odparcia niebezpiecznego zamachu:

- na nienaruszalność granicy państwowej przez osobę, która wymusza przekroczenie granicy państwowej przy użyciu pojazdu, broni palnej lub innego niebezpiecznego przedmiotu
- na obiekty, urządzenia lub obszary podlegające ochronie albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu.

Dodatkowe zastrzeżenia budzi przesłanka wykorzystania broni palnej – unormowana w art. 47 pkt 1 ustawy – w celu zatrzymania pojazdu, jeżeli jego działanie stwarza zagrożenie dla ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów.

Odpowiedników wskazanych unormowań nie ma w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Przedmiotowe przesłanki nie mogą być jednakże uznane za bezwzględnie sprzeczne z EKPC ze względu na art. 7 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, z którego można wyinterpretować zasadę ochrony życia osoby, przeciwko której użyto broni palnej. Z jego treści bowiem wynika, iż użycie broni palnej powinno następować w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę.

Wzmiankowane przepisy ustawy wymagają jednak nowelizacji. Artykuły 45 i 46 ustawy powinny bowiem zezwalać na użycie broni palnej tylko w przypadkach ochrony życia lub zdrowia funkcjonariusza lub osób postronnych.

ABSTRACT

This article aims to analyze the provisions concerning the use of firearms by state officers in Coercive measures and firearms Act of 24 May 2013, which constitute factor exempting the illegality of actions within the powers and responsibilities.

Author has reviewed judgments of the European Court of Human Rights in this regard and described the Polish regulations that have to be adapted to the standards of the Council of Europe system.